

Yrd. Doç. Dr. MELİHA SERMİN PAKSOY

SÖZLEŞMEYİ İHLALE YÖNELTME

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	VII
İÇİNDEKİLER.....	IX
KISALTMALAR.....	XXI
GİRİŞ.....	1
I. SUNUŞ.....	1
II. İNCELEME PLANI.....	7
III. KONUNUN SINIRLANMASI VE KULLANILACAK OLAN TERMİNOLOJİNİN BELİRLENMESİ.....	8

BİRİNCİ BÖLÜM SÖZLEŞMEYİ İHLALE YÖNELTMENİN YAPTIRIMA BAĞLANMASININ YERİNDELİĞİ

I. KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTAKİ DURUM.....	11
A. Roma Hukuku.....	12
B. Almanya.....	12
C. İngiltere.....	17
D. ABD.....	22
E. Fransa.....	24
F. Diğer Ülkeler.....	28

G. Uluslararası Uyum Çalışmalarında Sözleşmeyi İhlale Yönelme Örneği Olarak DCFR.....	29
II. MENFAAT ÇATIŞMASININ VE OLASI YAPTIRIMLARIN ETKİSİNİN TESPİTİ	31
III. YÖNELTENİN AMACININ YAPILACAK OLAN DEĞERLENDİRMEYE ETKİSİ	35
IV. SÖZLEŞMEYİ İHLALE YÖNELTMENİN ENGELLENMESİ	37
A. Görüşlerin Tespiti	37
B. Ahde Vefa İlkesinin ve Aynen İfa Talebinin Güçlendirilmesi	38
1. Temel Mesele.....	38
a. Verme Borcuna Aykırı Davranmaya Yönelme	40
b. Yapma veya Yapmama Borcuna Aykırı Davranmaya Yönelme.....	41
2. Değerlendirme	41
C. Sözleşmesel Yaptırımların Etkisiz Kalmasına Neden Olunması	44
D. Alacaklının Zararının Tam Olarak Karşılanamaması Riski	45
E. Kamu Düzenine Aykırılık	48
F. Dürüst ve Bozulmamış Rekabetin Sağlanması.....	49
G. Ahlaka Aykırılık	52
H. Alacaklının Alacağını Tahsil Etme İhtimalinin Artırılması	54
V. SÖZLEŞMEYİ İHLALE YÖNELTMENİN SERBEST BIRAKILMASI	55
A. Görüşlerin Tespiti	55
B. Sözleşmelerin Nispiyeti İlkesi	56
C. Anayasal Sözleşme Serbestisi ve Düşünce Açıklama Özgürlüğü	58
1. Sözleşme Serbestisinin ve Düşünce Açıklama Özgürlüğünün Sınırlandırılması	58
2. Sınırlamanın Anayasaya Uygunluğu	61
D. Piyasadaki Rekabeti Sınırlanması.....	64
1. Sözleşme Süresince Rekabetin Sınırlanması Sorunu	64
2. Rekabet Kurulunun Değerlendirmesi	66

E. Mutlak ve Nispi Haklar Arasında Ara Bir Kategori Yaratılması..	70
F. Salt Malvarlığı Zararlarının Kural Olarak Tazmin Edilememesi	73
VI. Ara Sonuç	75

İKİNCİ BÖLÜM
SÖZLEŞMEYİ İHLALE YÖNELTMENİN
BORÇLAR KANUNU'NUN GENEL
HÜKÜMLERİ ÇERÇEVESİNDE
DEĞERLENDİRİLMESİ

I. İNCELEME SIRASININ BELİRLENMESİ	79
II. TBK M. 49/ F. 1 ÇERÇEVESİNDE SÖZLEŞMEYİ İHLALE YÖNELTME	79
A. TBK m. 49 / f. 1'deki Hukuka Aykırılık Unsuru	80
B. Sözleşmeyi İhlale Yönelmenin Hukuka Aykırılığı Tartışması ..	86
1. Dürüstlük Kuralının TBK m. 49/ f. 1 Çerçevesinde Bir Davranış Kuralı Olarak Kabul Edilebilirliği ve Sözleşmeyi İhlale Yönelme	87
2. Sözleşmeyi İhlale Yönelmenin Kişilik Hakkının İhlali Olarak Görülmesi.....	93
3. Sözleşmeyi İhlale Yönelmenin Hukuka Aykırı Olduğunu Savunan Diğer Görüşler	96
4. Sözleşmenin İhlalinin TBK m. 49/ f. 1 Çerçevesinde Hukuka Aykırılığı Olup Olmadığı	101
C. Ara Sonuç	104
III. TBK M. 49/ F. 2 ÇERÇEVESİNDE SÖZLEŞMEYİ İHLALE YÖNELTME	105
A. TBK m. 49/ f. 2'nin Amacı	105
B. TBK m. 49/ f. 2'nin Şartları ve Sözleşmeyi İhlale Yönelme	109
1. Sözleşmeyi İhlale Yönelmenin Ahlaka Aykırı Olup Olmadığı Sorunu	109

a.	Öğretide ve Yargı Kararlarında Ortaya Konan Görüşler	109
b.	TBK m. 49/ f. 2'deki Ahlaka Aykırılık Unsuru	112
c.	Sözleşmeyi İhlale Yöneltilme Açısından Değerlendirme.118	
(1)	Genel Olarak	118
i.	Yöneltilmenin Diğerkâm Bir Tavsiye Niteliğinde Olması	120
ii.	Yöneltilenin Amacının Zarar Vermek Olması veya Küçük Bir Menfaatin Temini İçin Büyük Zararlar Vermesi.....	120
iii.	Amacın Alternatif Bir Sözleşme Akdetmek Olması	122
iv.	Borçlunun Serbest İradesi ile Karar Almasının Engellenmesi	124
v.	Hukuka Uygun Olmayan Bir Menfaat Elde Edilmesi	124
vi.	Yöneltilen ile Alacaklı Arasında Yakın Bir İlişkisi Olması	125
(2)	Yöneltilmenin Ahlaka Aykırı Sayılmaması Gereken Hâller	126
i.	Yöneltilenin Borçlunun İhlal Nedeni İle Ödemek Zorunda Kalacağı Tazminatı Ödemeyi Taahhüt Etmesi.....	126
ii.	Yöneltilmenin Planlı Olarak Gerçekleştirilmesi .	128
iii.	Sadakat Yükümlülüğünün İhlal Edilmesi.....	128
2.	Sözleşmeyi İhlale Yöneltilmenin Kasten Gerçekleştirilmesi	129
a.	Genel Olarak.....	129
b.	TBK m. 49/ f. 2'deki Kasıt Unsuru.....	129
3.	Yöneltilme Neticesinde Alacaklının Maddi Zarara Uğraması	134
4.	Yöneltilme Fiili ile Ortaya Çıkan Maddi Zarar Arasında Uygun Nedensellik Bağı Bulunması.....	136
C.	Ara Sonuç	136
IV.	TİCARİ OLMAYAN FAALİYETLERDE SÖZLEŞMEYİ İHLALE YÖNELTME (TBK M. 57)	138

A. Sorumluluğun Şartları	139
1. Dürüstlük Kuralına Aykırı Davranış	139
2. Müşterilerin Azalması veya Bu Yönde Bir Tehlikenin Ortaya Çıkması.....	142
3. Uygun İlliyet Bağı	142
4. Tazminat Talebi İçin Aranılan Özel Şart: Kusur.....	142
B. Diğer Hususlar	143
C. Ara Sonuç	144
V. TBK M. 61'İN SÖZLEŞMEYİ İHLALE YÖNELTMENİN YAPTIRIMA BAĞLANMASI NOKTASINDA UYGULANABİLİRLİĞİ	144
A. TBK m. 61'de İştirak Edenler İçin Öngörülen Sorumluluk	145
B. TBK m. 114/ f. 2'nin Kapsamı	146
C. Sözleşmeyi İhlale Yönelme Açısından Değerlendirme.....	148

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TİCARET VE İŞ KANUNU'NDA YER ALAN ÖZEL DÜZENLEMELER ÇERÇEVESİNDE SÖZLEŞMEYİ İHLALE YÖNELTME

I. TİCARET KANUNU'NUN HAKSIZ REKABET HÜKÜMLERİ ÇERÇEVESİNDE SÖZLEŞMEYİ İHLALE YÖNELTME.....	151
A. Türk Ticaret Kanunu'nun Haksız Rekabet Hükümlerinin Sistematigi ve İnceleme Sırasının Belirlenmesi	151
B. Ticaret Kanunu'ndaki Haksız Rekabet Düzenlemelerinin Amacı	152
1. Genel Olarak	152
2. Rekabet Kavramı ve İşlevleri	157
C. Yöneltmenin Peşinen Haksız Rekabet Teşkil Edip Etmediği Sorunu.....	159
D. TTK m. 54/ f. 2 Çerçevesinde Sözleşmeyi İhlale Yönelme	161

1. Genel Olarak TTK m. 54/ f. 2.....	161
2. Sözleşmeyi İhlale Yönelme ve TTK m. 54/ f. 2'nin Şartları	164
a. Yönelmenin İktisadi Rekabet İle İlgili Olması	164
b. Yönelmenin Dürüstlük Kuralına Aykırı Sayılması.....	165
(1) Öğretideki Görüşler	165
(2) Yönelmenin Rekabetin İşlevleri Üzerindeki Etkileri	167
(3) TTK m. 54/ f. 2 Çerçevesinde Yönelmenin Dürüstlük Kuralına Aykırı Sayılabileceği Örnekler.....	175
i. Borçlunun Serbest İradesi ile Karar Almasının Engellenmesi.....	175
ii. Yönelmenin Tek veya Ağırlıklı Amacının Zarar Vermek Olması.....	176
iii. Yönelmenin Parazit Yararlanma Amacı İle Gerçekleştirilmesi	178
c. Zarar veya Zarar Tehlikesi.....	179
d. Yönelme ile İhlal veya İhlal Tehlikesi Arasında Uygun Nedensellik Bağı Bulunması.....	179
3. Ara Sonuç	179
E. TTK m. 55/ f. 1/ b. b Çerçevesinde Sözleşmeyi İhlale Yönelme.....	180
1. Genel Olarak.....	180
2. TTK m. 55/ f. 1/ b. b'de Aranan Ortak Şartlar	182
a. Sözleşmeyi İhlale Yönelme	182
(1) Geçerli Bir Sözleşme İlişkisi Bulunması	182
(2) Sözleşmenin İhlal Edilmesi veya İhlal Tehlikesinin Doğması (ist. TTK m. 55/ f. 1/ b. b/ ab. 4).....	183
i. Yönelmenin İhlale Yönelik Olması.....	183
ii. Yönelmenin Sözleşmenin İhlali ile Sonuçlanmasının Gerekip Gerekmediği Sorunu	185
(3) Yönelme	187

---

i.	Yöneltenin Sözleşmenin Varlığından Haberdar Olması ve İhlali için Bilinçli Bir Çaba Göstermesi	188
ii.	Alternatif Sözleşme Tekliflerinin Yöneltilme Sayılması.....	189
iii.	Borçlunun Zaten Sözleşmeyi İhlal Etmeyi Düşünmesi	193
iv.	Sözleşme Teklifinin Borçludan Gelmesi	195
v.	Genele Yapılan Tekliflerin Yöneltilme Sayılması	195
vi.	Özet	196
b.	Yöneltilme Neticesinde Bir Zararın veya Zarar Tehlikesinin Doğması	197
c.	Yöneltilme ile Zarar veya Zarar Tehlikesi Arasında Uygun İliyet Bağı Olması	197
F.	Müşterileri İhlale Yöneltilme.....	198
1.	Genel Olarak	198
2.	TTK m. 55/ f. 1/ b. b/ ab. 1'nin Amaca Uygun Sınırlamaya Tabi Tutulması.....	201
3.	TTK m. 55/ f. 1/ b. b/ ab. 1'de Aranılan Şartlar	203
a.	Müşterinin Taraf Olduğu Sözleşmeyi İhlale Yöneltilmesi	203
(1)	Müşteri.....	203
(2)	İhlalin Yeni Sözleşme Akdedilmesine Elverişli Olması	207
b.	Üçüncü Kişinin Müşteri ile Sözleşme Yapmayı Amaçlaması	207
c.	Amaca Uygun Sınırlama Çerçevesinde Getirilen Sınırlama	209
4.	TTK m. 55/ f. 1/ b. b/ ab. 1'nin Abonelik Sözleşmeleri Özelinde İncelenmesi.....	209
G.	Rüşvet Yoluyla İhlale Yöneltilme	212
1.	Genel Olarak.....	212
2.	TTK m. 55/ f. 1/ b. b/ ab. 2'nin Şartları.....	215

a.	Yardımcı Kişileri Haksız Yarar Sağlama veya Önerme Suretiyle İhlale Yöneltilme	215
(1)	Sözleşmenin ve Borçlunun Niteliği	215
(2)	Yöneltilmenin Yardımcı Kişilerin İşlerinin İfasındaki Yükümlülüklerine Aykırı Davranmasına İlişkin Olması	218
(3)	Hak Edilmemiş Bir Yarar Sağlama veya Önerme ...	220
b.	Yöneltilenin Kendisine veya Bir Üçüncü Kişiye Çıkar Sağlama Amacı ile Hareket Etmesi	222
H.	Sır Açıklamaya Yöneltilme	223
1.	Genel Olarak	223
2.	TTK m. 55/ f. 1/ b. b/ ab. 3'ün Diğer Haksız Rekabet Düzenlemeleri ile İlişkisi	223
3.	TTK m. 55/ f. 1/ b. b/ ab. 3'ün Şartları	225
a.	Genel Şartlar	225
b.	İşçi, Vekil veya Diğer Yardımcı Kişiyi Üretim veya İş Sırrını Açıklamaya veya Ele Geçirmeye Yöneltilme	226
(1)	İşçi, Vekil veya Diğer Yardımcı Kişi	226
(2)	Üretim veya İş Sırrına İlişkin Sözleşmesel Bir Sır Saklama Yükümlülüğünün Bulunması	226
i.	Üretim ve İş Sırrı	226
ii.	Sır Saklama Borcu	228
(3)	Üretim veya İş Sırrını Ele Geçirmeye veya Açıklamaya Yöneltilme	231
I.	Cayma Hakkını Kullanmaya Yöneltilme	233
1.	TTK m. 55/ f. 1/ b. b/ ab. 4'ün Lafzının Düzeltilmesi	233
2.	Hükmün Eleştirisi	234
3.	TTK m. 55/ f. 1/ b. b/ ab. 4'ün Amaca Uygun Sınırlamaya Tabi Tutulması	238
4.	TTK m. 55/ f. 1/ b. b/ ab. 4'ün Şartları	239
a.	Tüketici Kredisi, Taksitle Satış veya Ön Ödemeli Taksitle Satış Sözleşmesinde Cayma Hakkını Kullanmaya Yöneltilme	239

(1) Tüketici Kredisi, Taksitle Satış veya Ön Ödemeli Taksitle Satış Sözleşmesi	239
(2) Cayma Hakkını Kullanmaya Yönelme	241
b. Yönelmenin Amacının Borçlu ile Aynı Türde Sözleşme Yapmak Olması.....	243
c. Amaca Uygun Sınırlama Çerçevesinde Getirilen Sınırlama	243
J. Ara Sonuç	243
II. İŞK M. 23 ÇERÇEVESİNDE SÖZLEŞMEYİ FESHE YÖNELTME	245
A. İŞK m. 23'ün Düzenlenme Süreci ve Amacı.....	245
B. İŞK m. 23'ün Şartları.....	250
1. Eski İşveren ile İşçi Arasında İş Kanunu Hükümlerine Tabi Sürekli Bir İş Sözleşmesi Olması	250
2. İşçinin İş Sözleşmesini Süresinden Önce Haksız Feshetmesi.....	251
3. İşçinin Yeni İşveren ile İş Kanuna Tabi Yeni Bir İş Sözleşmesi Yapması.....	253
4. Yeni İşveren ile İşçinin Feshine Sebep Olması veya İşçinin Bu Davranışını Bilerek Onu İşe Alması veya İşçinin Bu Davranışını Öğrendikten Sonra Dahı Onu Çalıştırmaya Devam Etmesi	254
a. Genel Olarak.....	254
b. Yeni İşverenin İşçinin Feshine Sebep Olması	254
c. İşçinin Yeni İşverence İşe Alınması	255
d. Yeni İşverenin İşçiyi Çalıştırmaya Devam Etmesi.....	256
5. İŞK m. 23 Uyarınca Zararın Bir Şart Olup Olmadığı Sorunu.....	257
C. İşçinin Feshe Yöneltilmesinde Diğer Kişilerin Dahli	261
D. Hükmün Değerlendirilmesi	262
1. Hükmün (a) Bendinin Değerlendirilmesi	262
2. Hükmün (b) ve (c) Bentlerinin Değerlendirilmesi	265

E. Ara Sonuç	266
--------------------	-----

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YAPTIRIMLAR VE DİĞER SORUNLAR

I. SÖZLEŞMEYİ İHLALE YÖNELTME NEDENİ İLE SÖZ KONUSU OLABİLECEK YAPTIRIMLAR	269
A. Borçlu ile Yönelten Arasında Kurulan Sözleşmenin Geçerliliği	269
B. Türk Ticaret Kanunda Yer Alan Yaptırımlar	275
1. Tespit Davası.....	275
2. Men Davası.....	277
3. Maddi Durumun Ortadan Kaldırılması.....	279
a. Genel Olarak	279
b. Kararın İlanı	281
4. Maddi Tazminat Davası.....	281
a. Genel Olarak.....	281
b. Menfaat Devri	285
5. Manevi Tazminat	292
6. TTK m. 55/ f. 1/ b. b'nin İhlaline Bağlanan Cezai Sorumluluk	293
a. Genel Olarak	293
b. Tüzel Kişilerin Cezai Sorumluluğu.....	295
c. Cezai Yaptırımın Değerlendirilmesi.....	296
C. TBK m. 49/ f. 2 Çerçevesinde Öngörülen Yaptırımlar.....	297
D. TBK m. 57'de Öngörülen Yaptırımlar.....	297
1. Durdurma (Men) Davası	297
2. Maddi- Manevi Tazminat Davası	298
E. İŞK m. 23'ün İhlaline Bağlanan Yaptırımlar.....	298
II. MÜTESELSİL SORUMLULUK VE RÜCU İLİŞKİSİ	298
III. ZAMANAŞIMI SÜRESİ	301

A. Genel Olarak	301
B. Aynı Zamanda Suç Teşkil Eden Yöneltilmelerde Uygulanacak Olan Zamanaşımı Süresi	302
IV. GÖREVLİ VE YETKİLİ MAHKEME	303
V. SÖZLEŞMEYİ İHLALE YÖNELTMENİN İSPATLANMASI ...	305
VI. SÖZLEŞMEYİ İHLALE YÖNELTMEYİ YAPTIRIMA BAĞLAYAN HÜKÜMLERİN YARIŞMASI VE UYGULAMA SIRASI	307
A. Genel Olarak Yarışma.....	307
B. Sözleşmeyi İhlale Yöneltmeyi Yaptırıma Bağlayan Hükümlerin Yarışması ve Uygulama Sırası	308
1. İşK m. 23	308
2. TTK m. 54/ f. 2 ve m. 55/ f.1/ b. b Karşısında TBK m. 57	309
3. TBK m. 49	311
4. TBK m. 49/ f. 1 Karşısında TBK m. 49/ f. 2'nin Uygulama Alanı	312
SONUÇ	315
KAYNAKÇA	321